

М. ХАЙЛО БАРЖАНСЬКИИ
ЯКЪ ЗАТИНУЛА

ОЛЬГА
БАСАРАБОВА

МИХАЙЛО БАЖАНСЬКИЙ

ЯК ЗГИНУЛА
ОЛЬГА БАСАРАБОВА

ПРАГА 1941

СЕКЦІЯ МИСТЦІВ, ПИСЬМЕННИКІВ ТА ЖУРНАЛІСТІВ УНО
В ПРАЗІ

Ольга Басарабова

СІЧОВИЧКА

ЖІНКА-ГЕРОІНЯ

Ольга Басарабова — постать жінки незломного, крицевого характеру. З молодих років, присвятивши себе Батьківщині, іде до кінця свого життя твердим шляхом визвольних змагань своєї нації.

Народилася в священничій родині і з дитячих років лишилася круглою сиротою. Родинне життя дало Їй мало радощів.

Ольга йшла твердо, з високо піднятим чолом, просто увічі дивлячись всім труднощам і переборюючи їх одну за другою. Боротьба і праця позначували Її шлях.

Скінчивши освіту, віддається вся праці для України. Вона не знає, що це втома; для Неї не існує щось неможливе, в Її поняттях не знайшло місця — «брак часу». Віддаючи всі свої сили і весь час для справи, беручи активну, провідну участь в багатьох ділянках суспільного життя, знаходячи для всього час — вражала всіх

своєю лагідністю, чулістю, ніжністю і тою внутрішньою силою, що допомагала Їй переносити найдорожчі втрати і міцно стояти на вибраному шляху.

Справжнє, глибоке родинне щастя не триває довго. По місяці після шлюбу — чоловік іде на фронт і не вертає. Ольга не заломлюється. Переносить біль мужньо й виростає в ще міцнішу, непохитнішу постать.

Після Світової війни, коли Галичину віддано полякам, — не складає рук, не лишається осторонь, а стає активним членом підпольної праці в УВО. Умови підпольної праці не можуть бути легкі, та вони не лякають Ольгу. Її чиста жіноча душа, що вміє так ніжно й глибоко любити, та твердий, незломний характер боввіка, що бачить визволення лише в невпинній, завзятій боротьбі з ворогом — ведуть Її в рядах революціонерів до трагічного кінця Її молодого, повного сил, життя.

12. лютого 1924. року не стало між живими жінки-революціонера, Ольги Басарабової. На 35 році віку, скатовану до смерті, повісили Її вороги після страшних, неймовірних трьохденних знущань у тюрмі.

Ольгу арештовано і тортуровано нелюдсько. Каті знали, хто є Ольга, і хотіли, щоб виявила Вона всіх своїх товаришів. Та твердість Її характеру, вироблену з молодечих років — не зломил польські тортури. Не вимовили запеклі в муках уста молодої жінки бажаної відповіді.

Постать Жінки ніжної, чулої душі, що вміла бути твердою і непереможною — виростає в Символ. Він дає образ майбутньої українки, до якого ми мусимо стреміти; лишає чином своїм заповіт, який мусимо довершити!

Яскравий образ людини, що своєю невтомною боротьбою з труднощами життя непохитно прямує до раз наміченої цілі. Цю невпинну боротьбу Ольга приймала, як саме життя, бо без боротьби, без перемагання всіх життєвих перешкод, що на кожному кроці стають на дорозі, щоб затримати, схибити, заломити людину — не розуміла життя і не вміла жити. В дій боротьбі, в поборюванні всіх трудощів, в перемозі над ними, крок за кроком, над дрібними і великими — росла і виростала з маленької сироти-учениці у велику постать Героїні.

Зрозумівши й опанувавши себе, зумівши загартувати себе в карності і дисципліні, без жадних застережень підпорядковуючись наказу Організації — раз на все стала на тернистий шлях, по якому йшли найліпші сини Батьківщини.

Свою відданість і любов, свою приналежність до України, виявляла не словом, порожніми балачками, але впертою, безкомпромісовою працею у всіх ділянках суспільного життя, де лише жіноча істота може принести користь.

Твердість характеру, викута боротьбою, вела Ольгу до кінця. І коли в тюрмі знущання катів перейшли всі межі — не заломило Її ні виривання нігтів, ні викручування ніг, ні шматування обценьками тіла. Страшні муки звершили смерть,

що навіки замкнула уста живої людини, але народила Постать-Символ.

Ця трагічна, нечувана смерть довершує образ Тої, що став нам дороговказом на нашому шляху боротьби! Що кличе нас докінчити почате!

МИХАЙЛО БАЖАНСЬКИЙ

ЯК ЗГИНУЛА ОЛЬГА БАСАРАБОВА

(Уривок з тюремних споминів.)

«Терпіння з одного боку розглядане —
це нещастя, з другого боку — школа.

Smils.

Бригітки!

Келія ч. 109 в понурих, старих, холодних мурах колишнього монастиря св. Бригітки — нині відомої тюрми Бригітки.

Тисячі, тисячі пройшло крізь браму їхніх забудовань. Довгі фалянгі української молоді проходили по їхніх коридорах. Несчисленні ряди піддавалися ревізіям при входовій брамі, що їх переводили тюремні цербери, кидаючи опісля ними по порожніх келіях пити отрую тюремних днів. А скільки боввиків пройшло вогкі, темні каземати, де під акомпаніамент стуку тюремних бляхарів — подібно як на Яховича під супровід поліцейських собак — переносили розбещені знущання дозорців? Кому ж не затріпоче три-возно серце на згадку, що там, у підземеллі, у

вогкій, стухлій п'їтьмі льошу болїла несказаним болем неода душа, тїла остання їскра життя, як вязничнї посїпаки вбивали голки в тїло. вїд-ривали гїнїталїї чи били до сходу гумовими палками?

Бригїтки! Голгота босвикїв!

Скїльки українських матерей на згадку цього їмени стигне на мїсцї. Скїльки батькїв понурюється! Скїльки дївчат оплакує своїх суджених, що повернули зпоза ґрат Бригїток нездїбними до життя!

Бригїтки!

* *
*

Був соняшний день. До нас долїтав з поблизького подвїря гамїр жїноцтва, що виходило на прохїд ї вязничного шпиталю.

Хоч весна саме переходила в лїто й на дворї було спечно — в нас, у келїї, була прохолода, що добїралася до тїла вогкїстю. До нашої келїї не заходив цей, оспїваний поетами, подих весни. Але ми вїдчували його, ми хотїли його вїдчувати, дивлячись їз заґратованого вїкна, як зеленїли й цвїли каштани, акацїї та липи. Бачили, як вільно гралися дїти на недалекїй вулицї. Нїжно-прозора даль, що давалася захопити з тюремного вїкна, мережала незрївно пишнї узори гори. Дїти час-вїд-часу поглядали на корпус Бригїток ї щось викрикували. Не чути було їхнього голосу, але видно було, як одкривалися рокики й лунав невиразний гомїн. Чиї це дїти? Українцїв? Коли

справді так, хай дивляться на ці Бригітки. Проте, як ми заздрили їм їхніх безжурних забав. . .

* *
*

Для нас життя — сіра келія. А наша келія була простора. І тому завжди ставало якось дивно, коли в келії панувала тиша. І сьогодні була грובה тиша. Від пополудневого проходу всі мешканці келії ч. 109 надзвичайно задумані, будь зачитані в книжках, будь літають Бог-зна куди мріями.

Ось ми в такому порядку, як стояли наші залізні, поперекривлювані ліжка, застелені тандитними коцами, такими тандитними, що наш товариш Д. вже четвертий віддає, бо розлізся.

Ось інженер, полковник Андрій Мельник, що у важливий час писав залізом історію нації, досиджує в цій келії пятий рік. Він сидить на ліжку й бореться завзято з французьким Лярузом і часом неспокійно прсйдеться по келії.

Шість кроків туди й шість назад.

А ось завжди спокійний Михайло Смага, селянин із підльвівського села, що вміє довго-довго розказувати до безтями лудну історію «як то було під Монте Кассіно чи Ла Комо». Засуджений за те, що у вісімнадцятому проколов одного ляха в львівських околицях. За ним третій рік тюрми.

Ось сангвінік Володимир Д., що кожного ранку успокоює свої нерви ложкою трану. Коло нього його товариш із процесу 17-ох (у справі

Собінського), веселий Остап Дерлиця, що сипле жартами як із рога багатства. Обидва вони в не-однаковому настрої докінчують півтораріччя.

Коло них медик П. С., колишній четар при поході на Львів; він старається дістатись до лічниці й завзято пише промову на свій процес.

За ним Роман Ґеник-Березовський, внук «гуцульського» шляхтича з Березова Вижнього.

І я, сьомий, що почав тільки перегортати сторінки великої книги, що її називають життям, на своєму десятому місяцеві тюрми.

Оце всі мешканці келії ч. 109 на другому поверсі Бригіток, із початком літа 1928. року.

У всіх спільне — приблідлі щоки, худі лица, мялянхолійний задум, іскристий гострий погляд.

Нинішній день, як і кожний із тих, що були й що ще будуть, проходить мляво.

В келії тихо. Чути як брентить заблукана муха. Нетерпеливо кожний чекає вечора. Аж коли смеркне, і де-не-де зачнуть вигравати церковні дзвони, тоді кидаємо книжки, кидаємо ніколи незакінчені думки, і починаються розмови, спомини, дискусія. Так прийнято кожного дня.

Черговий келії, до якого належать усі обовязки «церемонімайстра», поставив самовар, митрополитів подарунок Полковникові, і готує вечерю. Прибрав стіл, відсунув двох шахістів, які не могли закінчити триденної партії, і оголосив вечерю. Роздав нам розкраяний житній хліб і чай — нашу кождоденну їжу.

Вечеря пройшла швидко. Хто сидів біля столу, хто ходив по келії, а дехто стояв коло вікна й дивився на світ.

До столу засів полк. Мельник. Це знак, що почнеться кожноденний реферат і спільна розмова. Вправді на сьогодні має підготовану тему черговий келії, але ми сьогодні не хочемо говорити про ті справи, які кожного дня на порядку програми. Не хочемо дебатовати про угодовські теревені «Діла». Не хочемо слухати веселого оповідання про Бігуна, як він стріляв до жандарма з револьверу, що був в кишені штанів. Не хочемо подивляти сильної постаті Дубаневича, що йому тюремна сторожа наложила восьмикілеві кайдани, а він ходив із усміхом, неначе б це ланцюжок від годинника. Не хочемо жаліти Паславського, що за одну ніч у льоху посивів. Врешті, не хочемо порушувати побиття Ординця, Плахтини, Качмарського та Скіцького, що їх перед кількома днями привезли кибіткою до Бригіток із повириваним волоссям і потовченим тілом.

Ми сьогодні хочемо слухати оповідання полковника Мельника, про його процес і хочемо дізнатися про смерть Ольги Басарабової.

* *

*

Полковник Мельник! Останній із «басарабівців». Так, останній в'язень із процесу Ольги Басарабової. Саме нині ми бачили, як він по прочитанні листа, витягнув із теки аркуш паперу, обрамований по краях орнаментами, де в поаз-

бучному порядку стояли прізвища членів процесу «басарабівців» і зо сльозою на очах біля одного прізвища вивів тремтячою рукою дату й хрестик. Людина, перед якою недавно тремтіли вороги, що бачила нераз навколо себе смерть, що ані на хвилю не захиталася в рішаючих, огненних баталіях, що не заломилася при лядських середньовічних тортурах — сьогодні згубила сльозу на вістку про смерть друга. Полковник відставив на бік чорнильницю й нікому не сказав ні слова. А ніхто не відважувався питати. Тому й у келії цілий день панувала мовчанка. Ніхто з нас не хотів перешкоджати думкам улюбленого Полковника. Ще в час проходу, коли Полковник відступив на бік, нарадилися ми між собою, як вести вечірню гутірку. Не диво, чому кожний із нас нетерпеливо чекав сьогоднішнього вечора. Ось він і надійшов. Черговий келії звернувся до Полковника:

— Сьогодні, пане полковнику, келія має гаряче прохання до Вас, щоб Ви, як останній в'язень із процесу «басарабівців», розказали нам дещо про минулі роки, про Ольгу Басарабову та про себе. Кожний із нас уже давно хотів розпитати Вас про це. Але ми чекали, що Ви самі це зробите, і що Ви в один із наших вечорів пригадаєте нам про ті часи. Самі ми не хотіли розворушувати Ваших ран. Але що сьогодні ми були свідками Вашого зворушення, тому просимо поділитися з нами своїми споминами.

Обличчя Полковника набрало скупченого виразу: накликував до порядку пам'ять:

— Розказувати — почав він — про те, що ще таке свіже, що таке болюче, про те, що вирівняти зможе лиш жорстока відплата — дуже важко. А втім ці події всім Вам почасти мусіли бути відомі, ось хоч би з преси, чи то легальної чи підпольної, а потім із відомої книжки «Дурні Діти». Хоч не можу поминути: цю книжку я читав тут у тюрмі, але вона не вповні передає той жах, який пережили від 1923. р. українські в'язні, ні те, що зазнали ми 16. вересня 1925. року в тюрмі, при вулиці Баторія. Ця дія ще чекає свого письменника, як взагалі дії підпілля. Сьогодні, коли така вже ваша воля, розкажу вам хоч вкоротці про те, що мені відомо про смерть Ольги Басарабової з Левицьких.

Полковник встав і приніс із свого ліжка спис членів процесу, в якому був головним обвинуваченим, та положив аркуш на столі.

— Ось це мої товариші процесу. Деякі з них вже не живуть. Чи то набавилися в льохах туберкульози, чи то перенеслися по пережитті 16. вересня 1925. р. Ось глядіть: біля Ольги — хрестик. І ще коло інших. А про деяких не знаю, чи живуть. Треба рахуватися, що не вийдуть і ті, які зо мною прожили той день, лікуючись в тюремній лічниці — ось там на цьому подвір'ї, перед нашими вікнами.

Полковник звинув список своїх товаришів, і продовжував:

— По памятному в нашій історії місяці березні 1923. року, коли Рада Амбасадорів признала Галичину Польщі, пішла підготовка до чинів, щоб

намарне не пропала кров, пролита за державу. Саботажі, вибори, березень 1923. року, університет, а з другого боку бажання Польщі всякими засобами втримати статус кво. При масових арештуваннях 9. лютого 1924. року нагодою натраплено на матеріяли в помешканні Ольги Басарабової й цього ж дня її заарештовано. В той час заарештували взагалі багато людей, і мене. Сиділи ми в поліційних арештах при вулиці Яховича, в тій мордівні, якій немає рівного імені в цілому світі.

Мене перевели по якімсь часі до нової келії. Розглядаючись по новім місці приміщення, оглянув всі кути, всі стіни з безліччю імен, давніх счорнілих і свіжих ясних. . . На стіні над ліжком було вишкрябано нігтем:

«За кров, за сльози, за руїну
Верни, верни нам Україну!»

Почерк був дещо інший, ніж письма, яке було понижче. А понижче було:

— «Вміраю замучена, помстїть! Ольга Басараб».

* *

*

— Мені тоді щось здушило груди. Тяжкі думи прийшли до голови. Я був певний, що Ольга не зрадила. Жінка, що втратила в дитинстві батьків, що за місяць по шлюбі втратила чоловіка на війні, що сама як вояк-самаританин зжилася з гармонією скорострілів, жінка, яку застав арешт на 34-ому році життя між тими

ентузіястами, «дурними дітьми», що йдуть з «мотикою на сонце» — не могла зрадити й видати своїх братів по великому ділу.

* *

*

В цю мить на тюремному коридорі почувся гамір і шум. Полковник перервав своє оповідання. В дверях нашої келії забряжчав замок і кухарі внесли у великому кітлі вечерю. Хоч ми не їли тюремного харчу, але декілька з нас брало ці помії, щоб мати змогу помінятися «грипсами» з мовчазним і вірним нашим прихильником-кухарем.

Ми повстали ізза столу. Дерлиця розпочав балачку з ключником, ставши при тому спиною до кухаря; це викристав С., взяв від кухаря «грипс» для нас і передав «грипс» для Ординця.

Як тільки двері зачинилися, ми читали передану записку:

«Дякую Вам, панове, за газети, оливець, папір та за розраду. Питаєте мене, як зо мною обходилися в слідстві? . . Мене тримали в поліцейних арештах більше тижня. Били, як пса. . .»

Далі в листі було подрібно сказано, як її бито, та подавалися прізвища поліцаїв, що дико розправилися з авторкою листа Оленою К. (Мушу додати, що садист, який скатував Олену К., пізніше згинув від кулі українського боєвика).

Коли С. скінчив читати листа, перед нашими очами виступили дві жертви лядських нелюдів:

величня Ольга Басарабова, і дівчина, що почала життя й пішла в революційні ряди слідами Ольги.

Д., потрясений змістом листа, промовив:

— Ось черговий злочин. І це буде повторитися доти, доки за одного революціонера не впаде десять займанців, доки за знущання над одним в'язнем не згорить десять сіл колоністів.

Схвилювалися й інші в'язні, не виключаючи полк. Мельника.

* *
*

По якимсь часі, коли перше схвилювання минуло, полк. Мельник продовжував своє оповідання:

— Більше не вдалося мені нічого знайти, хоч я докладно оглядав цілу келію. Підлога була свіжо вимита й нічого не можна було на ній запримітити. Надійшов вечір, і як попередніх, так і того памятного вечора, зачали скажено вити дресовані поліційні собаки під брамою тюрми на Яховича. Коли ж я зачав прибирати ліжко й бажаючи пересунути його ближче до стіни, перекладав сінник, із ліжка випала жіноча сорочка. Взяв я її при світлі, що доходило до келії маленьким вікном і побачив монограму О. Б. Сорочка була дуже закривавлена, а в місці грудей була одна червона пляма.

* *
*

Полковник потер чоло й продовжував:

— Тайна смерти Басарабової була в моїх руках. Але я сам не знав тоді, що робити. Впала

мені думка: треба знайти якогось свідка й показати йому сорочку, передати на «світ» а потім використати, хай дізнається світ, як ляхи поводяться з українськими в'язнями.

В глибокій задумі я не завважив, як від довшого часу спочивало на мені око дозорця через вічко у дверях. Я стрепенувся й мимоволі закрив коцом реліквію по Ользі. Мій рух став підозрілим дозорцеві. Скрипіт ключа і він вже став при мені. Рубіни крові Ольги опинились в моїх і його руках. Треба було бачити його: так не можна було не пізнати свідка злочину; він червонів і блід, закушував зуби і не міг нічого промовити. Потім дико вирвав із моїх рук сорочку і відійшов. Мені було ясне, що Ольгу тут замучили. Поліція — як відомо Вам — видала комунікат, що Ольга Басарабова сама повісилася в келії ч. 7, в поліційних арештах при вулиці Яховича.

Полковник на хвильку перервав оповідання. Ми мовчали.

Мовчанку перервав Дерлиця:

— Ось бачите, смерть Ольги Басарабової мав на своїй совісті підкомісар Смолніцкі, гідний колега отого Кайдана, що його не пожалів навіть польський письменник Жеромскі в творі «Пшедвіосне».

В цей момент відкрилися двері і грімкий голос прорізав келію: «Бачносць!» Це «оддзялови» Малишко робив вечірній перегляд келій свого відділу. Ми ніколи не звертали уваги на наказ «бачносць», тим менше звертали того вечора: всі мовчки сиділи біля стола. (До речі: за два мі-

сяці потім до Малишка стріляв український босвик; лише куля пройшла вухом і Малишко оглух на одно вухо. Від того часу не ставляв уже політичних вязнів на «бачносць»).

Коли Малишко відійшов, полк. Мельник продовжував:

— Опісля, як може Вам відомо, виточили нам процес, який приняв назву по імені бл. п. Басарабової — «басарабівців». Мені польські графологи приписали авторство одного документу, до якого фактично признався хто інший. Але для польського суду немає закону. Проти мене була єдино моя участь у Визвольних Змаганнях України. І мене засудили на найвищу кару в процесі «басарабівців». Крім того, не зачислено мені року й місяця тюрми, що я відсидів у слідстві. Оце тепер мені йде в тюрмі пятий рік. Недавно по заходах рідні та друзів кликав мене суддя Янушевський і казав підписати документ, що я прохаю звільнення, й мені негайно подарують один рік. Ви знаєте, що значить рік тюрми. Але тут річ не в цьому. Від початку я в суді нічого не підписував, і польського суду не визнавав. І тому мушу бути послідовний. Могла Ольга Басарабова віддати життя, то чому я не можу пересидіти зайвий рік?

Хоч сумерк заповнював келію, ми ще не світили. Ми дивилися на Полковника, хворого, зо зломаним ребром — зломаним у тюрмі на Баторія; йому скорше треба б було санаторії, ніж тюрми.

— Але вертаю до справи смерти Ольги. Так

неначе грім ударить у дуба при воротах господарства й ґазда хреститься й шепоче молитву, ждучи чогось невідомого й страшного, таким громом був для нас скон Ольги. І всі ми хрестилися й молитви клали в каплицях тюрем Баторія й Бригіток. Ми вірили, що ця жертва принесена на вівтар уярмленої Батьківщини буде прсжектором в дальшій боротьбі за волю. І справді так воно стался. Але на жаль, й досі не один питає: хто вона? Хто ця жінка? За що вмерла? І невірні Томи не вірять, що Ольга вмерла за ідею, за велику ідею, за яку навіть не всім можна вмерти. І як не паленіти через це, коли ж Вона врятувала багатьох товаришів від смерти чи довгих років тюрми, коли Вона, як личить справжньому боєвикові, не зрадила доручених Їй тайн?! Героїня! Серед мук, жахливих терпінн згинула, тямлячи й при смерті слова:

«За кров, за сльози, за руїну,
Верни, верни нам Україну».

— Колись день смерти Ольги буде всенаціональним святом.

* *

*

Полковник закінчив і встав ізза стола. Ми за-світили світло і повели розмову на інші теми: як помогти Ординцеві, щоб дістав побачення та лікаря, як вислати відомості про його побиття в світ, як передати часописі для Атаманчука й Вербицького, що сиділи в келії ч. 49, на першому поверсі Бригіток, далі радили в справі розпочаття голодівки, як протест проти скатування Олени

К. й побиття свіжо-заарештуваних політичних в'язнів, та ін.

Проразливий тюремний дзвінок закликав спати. Ми мали право ще сидіти трохи довше, але мовчки. Тому в келії знову запанувала непривітна тиша.

Поволі один за другим застеляли свої ліжка та йшли спати.

Цієї ночі не міг я спати. Мені ввижался, як конала жінка, що не хотіла зрадити тайни, і я бачив дівчину-дитину, що її стортували лядські нелюди. Я чув, як Полковник перекидався з одного боку на другий. Я чув, як Д. накривався й розкривався, то сідав, то знов лягав. Єдиний Смага спав сном праведника.

І багато ночей мучив мене привид тортур, знущань. Ще навіть сьогодні, хоч минуло понад вісім років, мені все рисується образ Героїні, що вмерла за краще майбутє нації.

Здавалося, що не буде вже героїчних людей, що вже перевелися вояки «старої війни». Але Ольга Басарабова кличе за собою далі в похід до цілі — творити національний чин. І чак ступили за нею сот. Головінський, Білас і Данилишин і Пришляк і багато-багато інших. . .

На жертвах зійде те, за що жертви складено.

А Ольга буде завжди символом неустрашимого бовивка, буде українською Жанною Д-Арк.

1934. року.

Перший
ЗБІРНИК УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ІНСТИ-
ТУТУ В АМЕРИЦІ

Збірник є цінним вкладом в нову українську науку. Складається з актуальних причинків з українознавства: історії („Українська історіографія“ — М. Андрусяк); права („Судівництво й кари на Запорозжі“ — С. Наріжний);

історії суспільної думки („Іван Франко, як критик політичних поглядів М. Драгоманова“ — М. Мухин); архітектури („Західні впливи в україн. архітектурі X—XIII ст.“ — Л. Красковська) і т. д.

та дисциплін технічних.

У Збірнику беруть участь визначні українські фахові сили, переважно з празького наукового осередку: окрім вгорі названих — О. Гайманівський, П. Герасименко, Н. Гнатюк, М. Зайців, О. Кандиба, М. Кушніренко, В. Онацький.

Ц і н а з а 1 п р и м . 5 R M

Адреса для замовлень на 4 ст. окладинки.

**СЕКЦІЯ
МИСТЦІВ, ПИСЬМЕННИКІВ ТА ЖУРНАЛІСТІВ
В ПРАЗІ**

має на складі:

1. Погруддя вождів та Гол. Отамана С. Петлюри з терракоти, висота 18 см. Ціна за 1 шт. 10 RM
2. Портрети вождів, Гол. Отамана С. Петлюри, Свято-слава Хороброго, Поляглих Героїв: З. Коссака, О. Басарабової, Д. Данилишина, В. Білаєа. Величина 35×25, 32×33 см. Ціна за примірник 1 RM
3. Шкільні стінні гасла з гарною оздобою. Ціна за 12 штук 2 RM
4. Листівки: мужів української історії; Героїв Городка; шкільні; рідвяні. Ціна за шт. 0.10 RM
5. Книжки: В. М-к: „Городок Ягайлонський“, ціна 0.50 RM; О. Ольжич: „Вежі“, ціна 0.60 RM; М. Бажанський: „Як згинула Ольга Басарабова“, ціна 0.40 RM
6. Інші видання. На бажання висилаються каталоги.

Книгарням і козьяпортерам дається оцукт.
Замовлення у Німеччині й Протектораті адресувати:

UNO, Praha III., Josefská 2/II., Protektorat,
з донискою: „Бібл.“.

Гроші пересилати

в Протектораті й Німеччині на вищеподану адресу або залученими складанками.

Замовлення в Генерал-Губернаторстві адресувати:

Hauptpostamt, Krakau, Fach 221,

а гроші пересилати на адресу:

Ukrainbank, Krakau, Gertrudestrasse 12/II,

з донискою „Виховна Бібліотека“, Конто ч. 121, або складанками Українбанку з тією ж донискою.